

EURÓPSKY PARLAMENT

2004

2009

Dokument na schôdzu

A6-0033/2008

5.2.2008

SPRÁVA

o osobitnej situácii žien vo väzení a o dosahu uväznenia rodičov na sociálny
a rodinný život
(2007/2116(INI))

Výbor pre práva žien a rodovú rovnosť

Spravodajkyňa: Marie Panayotopoulos-Cassiotou

OBSAH

	strana
NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU	3
DÔVODOVÁ SPRÁVA.....	12
VÝSLEDOK ZÁVEREČNÉHO HLASOVANIA VO VÝBORE	18

NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

o osobitnej situácii žien vo väzení a o dosahu uväznenia rodičov na sociálny a rodinný život (2007/2116(INI))

Európsky parlament,

- so zreteľom na články 6 a 7 Zmluvy o EÚ a článok 4 novej Charty základných ľudských práv Európskej únie, vyhlásenej dňa 12. decembra 2007¹, ktoré sa týkajú ochrany ľudských práv,
- so zreteľom na Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, najmä na jej článok 5, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, najmä jeho článok 7, Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT) z roku 1987 a opčný protokol k tomuto dohovoru o zriadení systému pravidelných návštev vo väzenských zariadeniach nezávislými medzinárodnými a vnútroštátnymi orgánymi²,
- so zreteľom na článok 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, protokoly k tomuto dohovoru a judikatúru Európskeho dvora pre ľudské práva,
- so zreteľom na uvedený dohovor CPT, na základe ktorého bol vytvorený Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu Rady Európy, ako aj na správy tohto výboru,
- so zreteľom na Štandardné minimálne pravidlá OSN pre zaobchádzanie s väzňami z roku 1957 a na deklarácie a zásady prijaté Generálnym zhromaždením OSN v tejto oblasti,
- so zreteľom na Dohovor OSN o právach dieťaťa z 20. novembra 1989,
- so zreteľom na rezolúciu (73)5 Rady Európy o štandardných minimálnych pravidlách pre zaobchádzanie s väzňami, na odporúčania R(87)3 a R(2006)2 o európskych väzenských pravidlách,
- so zreteľom na odporúčania prijaté Parlamentným zhromaždením Rady Európy, najmä na odporúčanie R(2006)1747 o vytvorení Európskej väzenskej charty, ako aj na odporúčanie R(2000)1469 o matkách a novonarodených deťoch vo väzení,
- so zreteľom na svoje uznesenie z 26. mája 1989 o ženách a deťoch vo väzení³, uznesenie z 18. januára 1996 o zlých podmienkach vo väzenských zariadeniach Európskej únie⁴, uznesenie zo 17. decembra 1998 o väzenských podmienkach v Európskej únii: podmienené opatrenia a alternatívne sankcie⁵ a na svoje odporúčanie Rade

¹ Ú. v. EÚ C 303, 14.12.2007, s. 1.

² Ú. v. ES C 32, 5.2.1996, s. 102.

³ Ú. v. ES C 158, 26.6.1989, s. 511.

⁴ Ú. v. ES C 32, 5.2.1996, s. 102.

⁵ Ú. v. ES C 98, 9.4.1999, s. 299.

z 9. marca 2004 o právach väzňov v Európskej únii¹,

- so zreteľom na článok 45 rokovacieho poriadku,
 - so zreteľom na správu Výboru pre práva žien a rodovú rovnosť (A6-0033/2008),
- A. keďže v zmysle medzinárodných² a európskych dohôd sa pri zaobchádzaní s každou uväznenou osobou musia dodržiavať ľudské práva a väzenské podmienky musia byť v súlade so zásadami ľudskej dôstojnosti, nediskriminácie a rešpektovania súkromného a rodinného života, pričom ich musia pravidelne vyhodnocovať nezávislé orgány,
- B. keďže je potrebné, aby sa osobitné potreby a situácie žien vo väzení zohľadňovali v súdnych rozhodnutiach, v trestnoprávných predpisoch, ako aj vo väzenských zariadeniach členských štátov,
- C. keďže väznenie žien odráža ich postavenie v spoločnosti, v ktorej sú uväznené v systéme, ktorý navrhli, vybudovali a riadia prevažne muži a v prospech mužov,
- D. keďže je potrebné prijať konkrétne opatrenia prispôsobené osobitným potrebám žien, najmä uplatňovanie alternatívnych trestov,
- E. keďže tehotným ženám sa musí zabezpečiť podpora, informácie a základné podmienky pre zdravé tehotenstvo a materstvo, najmä vyvážená strava, primerané hygienické podmienky, čerstvý vzduch, fyzická aktivita, ako aj starostlivosť pred a po pôrode,
- F. keďže všetci väznení muži aj ženy musia mať rovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti, pričom však väzenské politiky musia venovať osobitnú pozornosť prevencii, monitorovaniu a liečbe fyzických aj psychických zdravotných problémov, ktoré sú špecifické pre ženy,
- G. keďže fyzické a duševné zdravie matky a dieťaťa sú navzájom prepojené,
- H. keďže veľké množstvo väznených žien má alebo malo závislosť od drog alebo iných látok³, ktoré môžu byť príčinou psychických porúch a porúch správania, a tieto ženy preto vyžadujú liečbu, ako aj primeranú sociálnu a psychologickú podporu v rámci globálnej väzenskej zdravotnej politiky,
- I. keďže v súčasnosti je známe, že uväznené ženy boli v minulosti často obeť násillia, sexuálneho zneužívania, týrania v rodine a v rámci partnerského vzťahu, že mnoho týchto žien je hospodársky a psychicky závislých a že tieto skutočnosti majú priamu súvislosť s ich trestnou činnosťou a fyzickými a psychickými následkami, ako je posttraumatický stres,
- J. keďže väzenský personál musí byť dostatočne vyškolený a oboznámený, pokiaľ ide

¹ Ú. v. EÚ C 102 E, 28.4.2004, s. 154.

² Články 1, 3, 5 a 12 Všeobecnej deklarácie ľudských práv a článok 1 hlavných zásad zaobchádzania s väzňami, ktoré prijalo Generálne zhromaždenie OSN v uznesení 45/111 zo 14. decembra 1990.

³ Vyššie uvedené odporúčanie R (2006)2.

o zohľadňovanie rozmeru rovnosti medzi ženami a mužmi, ako aj o osobitné potreby a situácie žien vo väzení; keďže najzraniteľnejšie spomedzi nich, t. j. mladistvé ženy a ženy so zdravotným postihnutím, si vyžadujú mimoriadnu pozornosť,

- K. keďže zachovávanie rodinných väzieb je základným nástrojom na prevenciu recidívy a na opätovné začlenenie do spoločnosti a tiež právom všetkých väzňov, ich detí¹ a ostatných členov rodiny, pričom je uplatňovanie tohto práva často obzvlášť zložitú pre ženy z dôvodu zriedkavého výskytu ženských väzenských zariadení, a preto aj z dôvodu ich prípadnej geografickej odľahlosti,
- L. keďže sa pri rozhodnutiach týkajúcich sa odlúčenia dieťaťa od väzneného rodiča alebo ponechania dieťaťa s týmto rodičom musí vždy zohľadňovať najvyšší záujem dieťaťa, pričom treba vo všetkých prípadoch zabezpečiť, aby druhý rodič mohol vykonávať svoje rodičovské povinnosti a aby boli zavedené primerané postupy, ktoré umožnia zachovanie citových väzieb s pôvodnou rodinou (súrodenci, starí rodičia a ostatní členovia rodiny),
- M. keďže podpísaním vyššie uvedeného Dohovoru o právach dieťaťa (ako aj ďalších medzinárodných nástrojov²) sa štáty, ktoré tento dohovor podpísali, zaviazali zabezpečiť všetkým deťom bez akejkoľvek formy diskriminácie a nezávisle od právneho štatútu ich rodičov všetky práva stanovené v tomto dohovore, predovšetkým právo na primeranú zdravotnú starostlivosť, voľný čas a vzdelanie, pričom tento záväzok sa musí vzťahovať aj na deti, ktoré bývajú so svojim väzneným rodičom,
- N. keďže cieľom väzenských zariadení by malo byť okrem stíhania nezákonného činu aj opätovné sociálne a profesionálne začlenenie vzhľadom na situácie sociálneho vylúčenia a chudoby, ktorými sa často vyznačuje minulosť veľkého množstva väznených mužov a žien³,
- O. keďže veľký počet žien, ktoré sa dostanú do väzenia, sú stále účastníkmi prebiehajúcich súdnych procesov (konania vo veci opustenia dieťaťa, dočasného osvojenia či adopcie neplnoletých detí, rozvodu alebo odlúčenia, vyst'ahovania atď.), ktoré vo chvíli uväznenia ostávajú nevyriešené, čo ich robí bezbrannými a vyvoláva v nich neustály pocit neistoty a stres,
- P. keďže väznené osoby často nevedia o existencii sociálnych zdrojov a keďže v mnohých prípadoch, keď nemajú, stratili alebo majú neplatné úradné dokumenty (osobné doklady, preukaz poistenca, rodinné záznamy atď.), nemôžu v praxi uplatniť svoje práva, ktoré prináležia všetkým štátnym príslušníkom členských štátov,
- Q. keďže zvýšený počet žien vo väzniciach je čiastočne zapríčinený zhoršením hospodárskych podmienok žien,
- R. keďže rovnaký prístup väznených mužov a žien k zamestnaniu, odbornej príprave a voľnému času počas ich uväznenia má zásadný význam pre ich psychickú rovnováhu

¹ Článok 9 ods. 3 vyššie uvedeného Dohovoru o právach dieťaťa.

² Články 1, 3, 5 a 12 vyššie uvedenej Všeobecnej deklarácie ľudských práv a článok 1 vyššie uvedených hlavných zásad zaobchádzania s väzňami.

³ Vyššie uvedené odporúčanie R (2006)2.

a ich opätovné začlenenie do spoločnosti a pracovného sveta,

- S. keďže príležitosti na vzdelávanie, odbornú prípravu, prácu, voľný čas a osobné poradenstvo, ktoré môžu väznení muži a ženy využívať, nie sú samy o sebe dostačujúce, nech sú akokoľvek rozmanité, a je potrebné navrhnúť doplnkové programy, ktoré by uľahčili ich zapojenie do prípravy a priebehu ich opätovného začleňovania do spoločnosti,
- T. keďže uväznené ženy musia mať možnosť získať bez akejkoľvek diskriminácie platené zamestnanie a dobrovoľnú prácu, ako aj prístup k rozmanitému odbornému a občianskemu vzdelávaniu prispôbenému požiadavkám trhu práce a podporujúcemu ich opätovné začlenenie po ukončení výkonu trestu,
- U. keďže úspešné opätovné začlenenie väznených mužov a žien do spoločnosti, ako aj prevencia recidívy závisia od kvality vedenia poskytovaného počas uväznenia, a to najmä od partnerstiev so spoločnosťami a zariadeniami sociálnej pomoci, ako aj od monitorovania a odbornej sociálnej pomoci po výkone trestu,
- V. keďže je potrebné zabezpečiť aktuálne, rodovo diferencované, komplexné a porovnateľné údaje a štatistiky,

Podmienky vo väzení

1. vyzýva členské štáty, aby investovali dostatočné prostriedky na modernizáciu a úpravy svojich väzenských infraštruktúr a realizovali uvedené odporúčanie Rady Európy R(2006)2 s cieľom zabezpečiť vo väzení podmienky, ktoré budú rešpektovať ľudskú dôstojnosť a základné práva, predovšetkým pokiaľ ide o ubytovanie, zdravie, hygienu, stravovanie, vetranie a svetlo;
2. opätovne žiada Komisiu a Radu o prijatie rámcového rozhodnutia o minimálnych štandardných pravidlách ochrany práv väzňov na základe článku 6 Zmluvy o EÚ (ako to odporúča aj Rada Európy v uvedenom odporúčaní R(2006)2¹⁾) a vyzýva Radu, aby rozširovala a presadzovala vykonávanie väzenských pravidiel Rady Európy a umožnila zosúladenie podmienok vo väzení v Európe, najmä lepšie zohľadňovanie rozdielnych potrieb väznených žien a jasné potvrdenie práv a povinností väznených žien a mužov;
3. vyzýva Komisiu, aby do svojej výročnej správy o ľudských právach začlenila hodnotenie rešpektovania práv väznených mužov a žien a osobitných podmienok pre väznené ženy;
4. naliehavo vyzýva členské štáty a kandidátske krajiny, aby ratifikovali opčný protokol k dohovoru CPT, na základe ktorého sa zriaďuje nezávislý systém kontroly väzenských zariadení, a vyzýva Radu a Komisiu, aby presadzovali ratifikáciu tohto dohovoru a protokolu v rámci zahraničnej politiky Európskej únie;
5. pripomína, že súlad spôsobu vedenia väzňov s vnútroštátnymi a medzinárodnými právnymi normami sa má zabezpečiť pravidelnými inšpekčiami príslušných orgánov;
6. vyzýva členské štáty, aby prijali opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie poriadku vo

väzenských zariadeniach, ako aj bezpečnosť personálu a všetkých väzňov a zamedzili tak násiliu a zneužívaniu, ktorému sú väčšinou vystavené ženy a príslušníci sociálnych alebo etnických menšín;

7. pripomína osobitosť ženských väzňov a trvá na tom, aby sa zaviedli štruktúry v oblasti bezpečnosti a opätovného začlenenia, ktoré budú určené pre ženy;
8. vyzýva členské štáty, aby vo svojej väzenskej politike, ako aj vo svojich väzenských zariadeniach uplatňovali rozmer rovnosti medzi ženami a mužmi, aby viac zohľadňovali ženské osobitosti a osobitosti spojené s často traumatizujúcou minulosťou väznených žien, predovšetkým prostredníctvom zvyšovania povedomia a príslušnej odbornej prípravy väzenských a zdravotníckych zamestnancov a prevýchovou žien v oblasti základných hodnôt;
 - a) pri zbere údajov vo všetkých oblastiach, kde to je možné, sa medzi zisťované údaje zahrnie faktor rodovej príslušnosti s cieľom zviditeľniť problémy a potreby žien;
 - b) vo všetkých členských štátoch sa vytvorí pracovný výbor a systémy sprostredkovania v záujme účinnej kontroly podmienok väznenia, čo umožní odhaliť a odstrániť diskrimináciu, ktorá sa žien vo väzenskom prostredí stále dotýka;
 - c) uskutočnia sa diskusie na miestnej, regionálnej a národnej úrovni o potrebách väznených žien a žien prepustených na slobodu s cieľom podnieť prijatie opatrení súvisiacich so sociálnymi zdrojmi, podmienkami bývania, odbornou prípravou atď.;
9. vyzýva členské štáty, aby zaručili rovnaký a nediskriminačný prístup žien k zdravotnej starostlivosti akéhokoľvek druhu, ktorá musí mať rovnakú kvalitu ako starostlivosť poskytovaná ostatným ľuďom, aby bolo možné predchádzať špecifickým ženským ochoreniam a účinne ich liečiť¹;
10. pripomína, že je nevyhnutné prijať opatrenia na zabezpečenie lepšieho zohľadňovania rozdielnych potrieb väznených žien, čo sa týka hygieny vo väzenských infraštruktúrach a zabezpečenia nevyhnutných hygienických potrieb;
11. vyzýva členské štáty, aby prijali globálnu väzenskú zdravotnú politiku, ktorá od momentu uväznenia rozpozná fyzické a psychické poruchy a bude ich liečiť, a aby poskytovali lekársku a psychologickú pomoc všetkým väzneným mužom a ženám, ktorí trpia závislosťou, pričom sa však zohľadnia ženské osobitosti;
12. vyzýva členské štáty, aby prijali všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie psychologickú podporu všetkým väzenkyniam, najmä však matkám, ktoré sa samy starajú o deti, a mladistvým delikventkám, s cieľom poskytnúť im lepšiu ochranu a zlepšiť ich rodinné a sociálne vzťahy, a tak aj ich šance na opätovné začlenenie; odporúča zvyšovať povedomie a odborne vzdelávať zamestnancov väzňov v otázke osobitnej zraniteľnosti týchto väzenkýň;

¹ Vyššie uvedené odporúčanie R (2006)2.

13. odporúča, aby uväznenie tehotných žien a matiek, ktoré majú pri sebe svoje malé deti, bolo tým posledným riešením, a aby im v tomto hraničnom prípade bola venovaná osobitná pozornosť najmä v oblasti stravovania a hygieny a aby mohli dostať väčšiu a v rámci možnosti samostatnú celú; domnieva sa, že tehotným ženám má byť zabezpečená zdravotná starostlivosť pred pôrodom i po ňom, ako aj hodiny rodičovskej výchovy, a to v kvalite zodpovedajúcej kvalite starostlivosti poskytovanej mimo väzenského prostredia;
14. upozorňuje na skutočnosť, že ženám, ktoré vo väzení porodila bez komplikácií, sú nedobrovoľne odobraté deti zvyčajne v priebehu dvadsiatich štyroch až sedemdesiatich dvoch hodín po ich narodení, a víta akékoľvek alternatívne riešenie zo strany Komisie a členských štátov;
15. zdôrazňuje, že je nutné, aby súdny systém dbal na dodržiavanie práv dieťaťa pri riešení otázok spojených s uväznením jeho matky;

Zachovávanie rodinných väzieb a sociálnych vzťahov

16. odporúča, aby sa viac uprednostňovali alternatívne sankcie k uväzneniu, ako sú napr. alternatívy zakotvené v spoločnosti, predovšetkým v prípade matiek, pokiaľ je uložený trest nízky a riziko pre verejnú bezpečnosť zanedbateľné, pretože ich uväznenie môže spôsobiť závažný rozvrat v rodinnom živote, najmä ak sú hlavou rodiny s jedným rodičom alebo majú malé deti, prípadne sa starajú o závislé osoby alebo osoby so zdravotným postihnutím; pripomína, že súdne orgány by mali zohľadňovať tieto faktory pri výbere trestu, a to najmä najvyšší záujem dieťaťa a stíhaného rodiča; rovnako odporúča, aby sa zvažila možnosť, že by väznení muži, ktorí sa starajú o neplnoleté deti a majú za ne priamu zodpovednosť alebo od nich závisia iní členovia rodiny, mohli využívať podobné opatrenia ako tie, ktoré sú určené pre matky;
17. zdôrazňuje, že vplyv izolácie a sklúčenosti na zdravie tehotných uväznených žien sa môže prejaviť aj v podobe neblahých až nebezpečných následkov pre dieťa, ktoré je vhodné brať veľmi zodpovedne do úvahy pri rozhodovaní o uväznení;
18. trvá na tom, aby sa súdna správa pred rozhodnutím o predbežnom zadržaní alebo v čase vynesenia rozsudku informovala o existencii detí a aby zabezpečila prijatie opatrení, ktoré úplne ochráni ich práva;
19. vyzýva členské štáty, aby zvýšili počet ženských väzníc a rozmiestnili ich na svojom území tak, aby uľahčili uväzneným ženám zachovanie rodinných a priateľských väzieb a poskytl im možnosť zúčastňovať sa náboženských obradov;
20. odporúča členským štátom, aby vyzvali väzenské zariadenia na prijatie pružných pravidiel, čo sa týka podmienok, frekvencie, doby trvania a harmonogramu návštev, ktoré by sa mali povoliť členom rodiny, priateľom a tretím osobám;
21. vyzýva členské štáty, aby uľahčili zblížovanie rodín a najmä vzťahy väznených rodičov so svojimi deťmi, ak to nie je proti záujmu dieťaťa, prostredníctvom vytvorenia

hostiteľských zariadení s atmosférou odlišnou od atmosféry väzenského prostredia, ktoré umožnia spoločné aktivity, ako aj príslušný citový kontakt;

22. naliehavo žiada členské štáty, aby plnili svoje medzinárodné záväzky¹, zabezpečili rovnosť práv a rovnosť pri zaobchádzaní s deťmi, ktoré žijú so svojím väzným rodičom, a vytvorili životné podmienky prispôbené ich potrebám v úplne nezávislých jednotkách a v rámci možnosti čo najviac vzdialených od zvyčajného väzenského prostredia, prostredníctvom ich začlenenia do materskej školy alebo do školského prostredia spoločenstva a prostredníctvom pružného a veľkorysého systému vychádzok s početnou rodinou alebo s pracovníkmi združení na ochranu detí, ktorý umožní ich dobrý fyzický, psychický, morálny a sociálny vývoj, a aby v týchto jednotkách zabezpečili primeranú infraštruktúru, ako aj kvalifikovaný personál, ktorý bude môcť pomáhať väzneným ženám pri výchove a starostlivosti; zároveň odporúča, aby sa v prípade maloletých detí, ktoré žijú vo väzení, uľahčila možnosť pre druhého rodiča uplatniť svoje rodičovské práva a povinnosti;
23. s ľútosťou poukazuje na skutočnosť, že mnohé zo žien vo väzení sú slobodné matky a strácajú, niekedy i navždy, kontakt so svojimi deťmi; žiada Komisiu a členské štáty, aby predložili a zaviedli alternatívne politiky s cieľom zamedziť úplnému odlúčeniu;
24. naliehavo vyzýva členské štáty, aby pre všetky väznené osoby zabezpečili bezplatné právne poradenstvo zamerané na väzenskú problematiku, ktoré sa v prípade uväznených žien bude musieť špecializovať na rodinné právo s cieľom poskytnúť odpovede na otázky súvisiace s osvojením, adopciou, zákonným odlúčením, rodovo podmieneným násilím atď.;
25. odporúča, aby sa uskutočnili kampane zamerané na šírenie a sprístupňovanie informácií o sociálnych službách poskytovaných Spoločenstvom, ako aj o postupoch aktualizácie osobnej, rodinnej a zdravotnej úradnej dokumentácie, aby ženy vo väzení mohli plne uplatňovať svoje občianske práva;
26. vyzýva členské štáty, aby zabezpečili psychologicko-sociálnu starostlivosť s cieľom čo najlepšie pripraviť uväznenú matku a deti na odlúčenie a zmenšiť jeho negatívny dosah;

Opätovné sociálne a profesionálne začlenenie

27. odporúča členským štátom, aby prijali potrebné opatrenia s cieľom poskytnúť všetkým väzným mužom a ženám rozmanité možnosti riadne plateného zamestnania, ktoré im poskytnú osobnostný rozvoj, bez akejkoľvek rodovo podmienenej segregácie a akejkoľvek formy diskriminácie, a aby na tento účel vytvorili partnerstvá s podnikmi;
28. vyzýva členské štáty, aby investovali viac prostriedkov do rozvoja programov na zvyšovanie úrovne gramotnosti, programov celoživotného vzdelávania a odbornej prípravy vo väzeniach, ktoré budú prispôbené požiadavkám trhu práce a budú môcť viesť k získaniu diplomu, a to okrem iného využitím finančných nástrojov Spoločenstva v oblasti zamestnanosti a sociálneho začlenenia, napríklad Európskeho sociálneho fondu a programu PROGRESS;

¹ Vyššie uvedené odporúčanie R (2006)2.

29. zdôrazňuje, že tieto programy by mali zahŕňať jazykové kurzy vrátane výučby rodného jazyka (alebo aspoň jedného z rodných jazykov) uväznených cudzincov, informatiky, správania v sociálnom a pracovnom živote;
30. zdôrazňuje ústrednú úlohu mimovládnych organizácií pri sociálnom a profesionálnom začleňovaní väzňov, predovšetkým žien, a vyzýva preto členské štáty, aby podporovali rozvoj činností týchto organizácií vo väzniciach, predovšetkým zvýšením pridelených zdrojov, zmiernením podmienok vstupu ich členov do väzenských zariadení a prostredníctvom zvyšovania povedomia zamestnancov zariadení o nutnosti spolupráce s predstaviteľmi mimovládnych organizácií;
31. domnieva sa, že častejšie využívanie režimu čiastočného výkonu trestu na slobode, ktorý umožňuje väzneným mužom a ženám pracovať alebo sa profesionálne vzdelávať mimo väzenského prostredia, by za podmienky, že to nepredstavuje výrazné riziko pre verejnú bezpečnosť a nejde o závažný trest, mohlo uľahčiť ich opätovné sociálne a profesionálne začlenenie;
32. zdôrazňuje, že pracovné podmienky väznených mužov a žien, najmä však tehotných žien a žien bezprostredne po pôrode, musia byť v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi a s právnymi predpismi Spoločenstva a musia byť pravidelne kontrolované zodpovednými orgánmi;
33. zdôrazňuje, že je potrebné podporovať zapájanie uväznených mužov a žien do opatrení zameraných na profesionálne a sociálne začlenenie, najmä prostredníctvom hodnotenia osobnej situácie a požadovaním každoročného vyhodnocovania týchto aktivít;
34. domnieva sa, že prvoradým cieľom je zavádzať programy asistencie a individuálnej podpory vo všetkých väzniciach, ktoré by boli na báze dobrovoľnosti prístupné všetkým mužom a ženám a ktorých cieľom by bolo vymedziť, uskutočniť a dokončiť projekty osobného rozvoja a sociálneho začlenenia, ktoré musia pokračovať aj po prepustení z väzenia;
35. pripomína, že počas väzby a po prepustení z väzby je potrebné vykonávať opatrenia sociálnej pomoci, ktorých cieľom je príprava väznenej osoby a pomoc pri jej postupnom začleňovaní do spoločnosti, predovšetkým pri hľadaní bývania a zamestnania, aby nedochádzalo k sociálnemu vylúčeniu a recidíve;
36. zdôrazňuje úlohu zachovania a podpory kontaktov uväznených mužov a žien s vonkajším svetom, predovšetkým cez tlačové a iné médiá, rovnako tiež možnosť komunikácie so zariadeniami sociálnej pomoci, mimovládnyimi organizáciami a združeniami kultúrneho, umeleckého alebo iného typu, ktoré schválilo vedenie väzníc;
37. pripomína, že pravidelný prístup uväznených k športu a rekreačným činnostiam, ako aj možnosti kultúrneho alebo umeleckého vzdelávania sú základným predpokladom na zachovanie ich duševnej rovnováhy a tiež zvyšujú šance na sociálne začlenenie;
38. vyzýva Komisiu, aby venovala väzňom osobitnú pozornosť v rámci svojho programu na boj proti sociálnemu vylúčeniu;

39. odporúča členským štátom, aby osobitnú pozornosť venovali uväzneným mužom a ženám cudzej štátnej príslušnosti, predovšetkým na úrovni jazykových a kultúrnych rozdielov, a aby im umožnili zachovanie kontaktov s rodinnými príslušníkmi, zabezpečili možnosť skontaktovať sa s príslušným konzulátom a umožnili prístup k prostriedkom a programom väzenských zariadení, ako aj k zrozumiteľným informáciám; taktiež im odporúča, aby zohľadňovali osobitosť situácie žien cudzej štátnej príslušnosti pri plánovaní väzenských aktivít, pripravovali pracovníkov na prácu v multikulturálnom prostredí väznice a mimo nej a zaviedli služby sprostredkovania vo väzení, ako aj mimo neho;
40. vyzýva členské štáty, aby v záujme sociálneho a profesionálneho začleňovania prijali všetky opatrenia potrebné na prijatie vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré budú podporovať zamestnávanie bývalých väzenkýň, najmä však matiek, ktoré sa samy starajú o deti, a mladých delikventiek, vo verejnom alebo súkromnom sektore;
41. vyzýva členské štáty, aby si vymieňali informácie a osvedčené postupy, pokiaľ ide o podmienky vo väzení, najmä v prípade žien, ako aj v oblasti účinnosti odbornej prípravy a opatrení na opätovné začlenenie do spoločnosti; považuje preto za dôležité podporovať a financovať účasť príslušných orgánov a priamych aktérov na navrhovaní inovačných programov a osvedčených postupov, ako aj na konferenciách a diskusiách na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni, čo zvyšuje motiváciu a rozvíja pozitívnu spoluprácu;
42. vyzýva Komisiu, aby v spolupráci s členskými štátmi podporovala výskum väzenského prostredia zameraný na rodový rozmer a financovala štúdie o príčinách kriminality, ako aj o účinnosti trestných systémov s cieľom umožniť lepšie zapojenie väznených mužov a žien do sociálneho, rodinného a profesionálneho života;
43. poveruje svojho predsedu, aby toto uznesenie postúpil Rade a Komisii, ako aj parlamentom a vládam členských štátov, prístupujúcich krajín a kandidátskych krajín.

DÔVODOVÁ SPRÁVA

V Európe ženy predstavujú približne 4,5 % až 5,0 % celkového počtu väzňov (v rozmedzí od 2,9 % v Poľsku do 7,8 % v Španielsku).

Väzenia sú stále zamerané na mužských väzňov a je v nich tendencia prehliadať osobitné problémy žien, ktoré predstavujú malý, hoci rastúci podiel ľudí vo väzbe. Medzi hlavné problematické oblasti patrí zdravotná starostlivosť, situácia matiek s deťmi a profesionálne a sociálne začlenenie.

Štruktúra väzenskej populácie ukazuje, že v prípade väzenkýň existuje vysoký výskyt prípadov užívania drog a vysoký počet z nich bolo psychologicky, fyzicky alebo sexuálne zneužívaných. Osobitná starostlivosť by sa mala venovať zdravotnej starostlivosti o ženy a ich hygienickým potrebám. Predovšetkým tehotné väzenkyne potrebujú špecializované zdroje a pozornosť, pokiaľ ide o stravovanie, odievanie, lieky a lekársku starostlivosť.

Viac ako polovicu väzenkýň v Európe predstavujú matky najmenej jedného dieťaťa. Percento týchto žien je obzvlášť vysoké v Španielsku a Grécku. Deti, ktoré ostávajú so svojimi väznenými matkami, si vyžadujú vhodnú ochranu a starostlivosť a nemali by byť žiadnym spôsobom diskriminované. Väznenie žien môže mať mimoriadne vážne dôsledky v prípadoch, ak boli pred uväznením jedinými opatrovateľmi detí.

Ďalším problémom je zachovanie rodinných pút. Keďže väzníc, ktoré väznia ženy, je menej, stáva sa, že ženy sú uväznené veľmi ďaleko od svojich domovov a spoločnosti, kde žili, čo obmedzuje možnosti návštev.

Možné je tiež, že ženy vo väzeniach musia čeliť diskriminácii, pokiaľ ide o prístup k práci, vzdelávanie a možnosti odbornej prípravy, ktoré sú často nedostatočné, nezohľadňujú rodové hľadisko a sú zriedkavo prispôbené potrebám pracovného trhu.

Vzhľadom na skutočnosť, že počet väzenkýň sa v mnohých európskych krajinách zvyšuje, niekedy dokonca rýchlejšie ako počet väzňov (napríklad v Anglicku a vo Walese sa počet väzňov zvýšil o 50 %, zatiaľ čo počet väzenkýň sa zvýšil o 173 %¹), je nevyhnutné prijať kroky v záujme splnenia potrieb žien vo väzeniach.

Zdravotná starostlivosť vo väzení

Záujem o zdravotnú starostlivosť vo väzeniach sa objavuje takmer vo všetkých štúdiách týkajúcich sa životných podmienok väzňov. Podľa medzinárodných a európskych noriem a dohovorov by mali mať všetci väznení muži a ženy, rovnaký spravodlivý prístup k službám zdravotnej starostlivosti, ktoré by mali byť rovnako kvalitné ako služby poskytované všeobecnému obyvateľstvu.

Hoci v niektorých ohľadoch ženy a muži vo väzení čelia podobným zdravotným problémom, v rámci oboch pohlaví existujú značné rozdiely v súvislosti s povahou, intenzitou

¹ Ženy a systém trestnej justície, Fawcett Society, 2004

a zložitou problémov. Politika väznic, programy, postupy a personál väznic často nedostatočne spĺňajú potreby žien v oblasti zdravia, keďže ide väčšinou o väzenské systémy prednostne navrhnuté pre mužov. Ženy majú dodatočné a odlišné potreby, nielen pokiaľ ide o hygienu, materinskú starostlivosť a gynekologické zdravie, ale najmä pokiaľ ide o psychologické zdravie, predovšetkým z dôvodu väčšieho výskytu zneužívania v minulosti aj v súčasnosti, či už ide o zneužívanie fyzické, citové alebo sexuálne.

Preto je dôležité zdôrazniť potrebu zabezpečiť programy zdravotnej starostlivosti a hygienické podmienky prispôbené osobitným potrebám väznených žien, ako aj školenia lekárskeho personálu väznic. Okrem toho je potrebné realizovať integrovaný prístup k závislosti od návykových látok alebo k ďalším zdravotným problémom.

A. Závislosť od drog

Populáciu väzňov možno považovať za vysokorizikovú skupinu, pokiaľ ide o užívanie drog: vo väzniciach je nadmerný počet užívateľov drog a značný podiel väzenkýň bol odsúdených na základe trestných činov súvisiacich s drogami (najväčšia časť z nich za prechovávanie drog), čo ukazuje, že drogy predstavujú v živote delikventiek značný a rastúci problém¹.

Podľa nedávnej štúdie však iba málo európskych krajín vyvinulo programy liečby drogovej závislosti pre väzňov².

Centrum EMCDDA vo svojej výročnej správe za rok 2006³ dospelo k záveru, že „v súčasnosti sa uznáva, že porozumenie rodovým odlišnostiam v spojitosti so spôsobmi správania súvisiacimi s drogami je základnou požiadavkou vývoja účinných reakcií“ a že „zabezpečenie rovnakého spravodlivého prístupu k službám a ohľaduplnosť pri špecifických rodových otázkach v rámci služieb sú dvomi kľúčovými témami vývoja kvalitnej starostlivosti v tejto oblasti“. Z informácií dostupných v roku 2006 obsiahnutých vo vnútroštátnych správach vyplýva, že iba štyri krajiny (Francúzsko, Portugalsko, Slovensko a Švédsko) majú špecifické projekty zohľadňujúce rodové hľadisko pre väzenkyne užívajúce drogy.

B. Duševné zdravie

Inštitúcie väznic v ich súčasnej podobe sú nielen slabým riešením riadenia jednotlivcov s akútnymi a chronickými duševnými ochoreniami, ale izolujúca a spôsobilosti zbavujúca povaha väznenia môže tiež prispievať k rozvoju duševných chorôb. Hoci personál väznice by mal udržiavať poriadok a bezpečnosť, väznica je stále nevhodným prostredím, ktoré môže ovplyvňovať osoby v minulosti vystavené násiliu a zneužívaniu. Preto je nesmierne dôležité, aby sa prijala integrovaná politika v oblasti zdravotníctva, ktorá by obsahovala duševné aj

¹ Vzdelávací program pre ženské väznice – aspekty zdravia, Claudia Kestermann v štúdiu s názvom „Medzinárodná štúdia o väznení žien – súčasná situácia, analýza požiadaviek a „najlepšie postupy“, http://www.uni-greifswald.de/~ls3/Dokumente/Reader_womeninprison.pdf

² Problematickí užívatelia drog vo väzeniach, MacDonald M, príspevok v rámci semináru „Trestná justícia a drogy, znižovanie užívania drog – boj proti zločinu, lekcie od iných krajín o riešení trestných činov súvisiacich s drogami“, júl 2005: <http://www.uce.ac.uk/crq/presentations/2>

³ Výročná správa 2006: stav drogovej problematiky v Európe, osobitná otázka 2. <http://issues06.emcdda.europa.eu/en/page013-en.html>

telesné problémy, a aby sa zabezpečila psychologická podpora pre duševne chorých väzňov.

C. Tehotenstvo

Výbor OSN pre ľudské práva upozorňuje vo svojich poznámkach k medzinárodnej dohode o občianskych a politických právach na tieto skutočnosti: „S tehotnými ženami, ktoré sú zbavené slobody, by sa malo vždy zaobchádzať ľudsky a s úctou k ich prirodzenej dôstojnosti, predovšetkým počas pôrodu a počas starostlivosti o ich novonarodené deti; štáty, ktoré sú signatármi dohody, by mali podávať správy o vybavení na zabezpečenie takéhoto zaobchádzania a o lekárskej a zdravotníckej starostlivosti pre takéto matky a deti.“¹

Je potrebné, aby tehotné ženy vo väzení dostávali primeranú lekársku starostlivosť pred pôrodom a po pôrode, ale personál väzníc disponujúci slabými zdrojmi a zameraný na udržanie bezpečnosti nemusí vždy túto starostlivosť považovať za zdravotnícku prioritu. Pravidlo č. 23 ods. 1 v bežných minimálnych pravidlách zaobchádzania s väzňami odporúča, aby boli v inštitúciách pre ženy osobitné ubytovacie priestory určené na všetky potrebné typy predpôrodnej a popôrodnej starostlivosti a ošetrovania². Tieto ženy tiež majú osobitné potreby v súvislosti so stravovaním a zdravotnou starostlivosťou a potrebujú aj špecializované telesné cvičenia, ale väzenské prostredie tieto potreby uspokojuje len nedostatočne.

Matky vo väzení

Väznenie matiek môže mať za následok úplný rozklad rodinného života. Odlúčenie škodí matkám a deťom, z ktorých sa stávajú nevinné obeť rozhodnutia o ich matkách. Priemerný vek väčšiny uväznených žien v Európe sa pohybuje v rozmedzí 20 až 40 rokov, z čoho vyplýva, že je pravdepodobné, že tieto ženy sú alebo sa stanú matkami. Ak sú v čase zatknutia už matkami, často sú hlavnými alebo jedinými opatrovateľmi svojich detí. Podľa Rachel Taylorovej v Spojenom kráľovstve v roku 2002:

„ — 66 % väzenkýň predstavovali matky,
— 55 % väzenkýň malo najmenej 1 dieťa vo veku menej ako 16 rokov; viac ako jedna tretina matiek mala jedno alebo viac detí mladších ako 5 rokov,
— 34 % matiek bolo pred uväznením matkami vychovávajúcimi deti bez otca a až 43 % z nich predpokladalo, že sa nimi stanú pri ich prepustení z väzenia.“

A. Matky

Ženy vo väzbe uvádzajú obavy o svoje deti ako jeden z najdôležitejších faktorov, ktorý je zdrojom ich depresie a úzkosti a vedie k ich sebapoškodzovaniu. Štúdia vypracovaná v mene Európskej komisie³ potvrdzuje, že „vo všetkých správach od jednotlivých krajín sa silne zdôrazňovalo, že straty a popretfhanie vzťahov v dôsledku odlúčenia od [...] detí sú pre ženy

¹Všeobecná poznámka č. 28: Rovnaké práva mužov a žien (článok 3), 29/03/2000

[http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/13b02776122d4838802568b900360e80?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/13b02776122d4838802568b900360e80?Opendocument)

² Prijaté na prvom kongrese OSN na tému prevencie zločinu a zaobchádzania s delikventami v Ženeve v roku 1955 a schválené v rezolúcii Hospodárskej a sociálnej rady č. 663 C (XXIV) z 31. júla 1957 a v rezolúcii č. 2076 (LXII) z 13. mája 1977, <http://www.ohchr.org/french/law/detenus.htm>

³ „Ženy, integrácia a väzenie: analýza postupov sociálno-pracovnej integrácie väzenkýň v Európe“, projekt MIP koordinovaný SURT, Associació de dones per la Reinserció Laboral (január 2005).
http://mip.surt.org/en/final_results.html

vo väzení hlavným zdrojom bolesti.

Väzni, ktorí neuspeli ako občania, môžu uspieť ako rodičia, a okrem toho úspech v úlohe rodiča im môže pomôcť stať sa lepšími občanmi. Štúdie dokázali, že dobré rodinné vzťahy sú v čase prepustenia dôležité, predovšetkým preto, lebo možnosť návratu do stabilného rodinného prostredia je hlavnou prekážkou recidívy¹.

B. Deti

Niekoľko štúdií poukázalo na ťažkosti spojené s akýmkoľvek zovšeobecňovaním toho, aký vplyv má na deti odlúčenie od rodičov v dôsledku ich väznenia². Miera, do akej je dieťa ovplyvnené väznením rodičov, závisí od veľkého množstva premenlivých faktorov: od veku, v ktorom sa uskutoční odlúčenie dieťaťa a rodičov, dĺžky odlúčenia, hĺbky vzťahu dieťaťa s jeho novým opatrovateľom a od miery poznačenia, ktoré si spoločenstvo, v ktorom dieťa žije, spája s uväznením³. Ponechanie dieťaťa s matkou má za následok zložité problémy súvisiace so zariadeniami, ktoré by mali byť pre takéto deti dostupné s cieľom zabezpečiť im primeraný vývoj – vývoj fyzický, mentálny a citový vrátane interakcie s ľuďmi zvonku (predovšetkým s inými deťmi).

Rada Európy vo svojej správe uverejnenej v roku 2000 odporúča rozvoj „malých zabezpečených alebo sčasti zabezpečených útvarov so sociálnymi službami pre malé množstvo matiek, ktoré si želajú takúto starostlivosť o dieťa, kde by deti mohli dostávať starostlivosť v prostredí, ktoré je pre nich priaznivé, a kde by boli prvoradé záujmy dieťaťa, ale kde by sa zároveň mohla zaručiť bezpečnosť pre verejnosť“⁴.

Dokonca aj v prípadoch, keď sa poskytujú špeciálne jednotky pre matky s malými deťmi, je počet týchto jednotiek veľmi obmedzený. Tieto jednotky sú nákladné, a následkom toho je ponuka nižšia ako dopyt.

C. Detské návštevy vo väzení

Návštevy sú základným spôsobom, ako si väzni môžu udržať zmysluplné rodinné vzťahy, a táto príležitosť by sa mala poskytnúť čo najskôr. Štúdia vo Francúzsku zistila, že v prípade delikventiek, ktoré s dieťaťom nemali kontakt počas prvých šiestich mesiacov väzby, nenasledoval žiadny ďalší kontakt s dieťaťom⁵.

Zachovanie rodinných pút hrá dôležitú úlohu pri prevencii recidív a sociálnom začleňovaní väzňov. Určité faktory, ako napríklad nepružné podmienky návštev a nevlúdne návštevne priestory môžu mať za následok popretŕhanie rodinných vzťahov a stykov s deťmi.

Úlohou je vytvoriť prostredie, v ktorom by boli vyvážené tak potreby bezpečnosti, ako aj dobrých rodinných stykov (pružné podmienky návštev, návštevne priestory umožňujúce

¹ Vyššie uvedená štúdia Olivera Robertsona.

² *Ibid.*, s. 11.

³ „Zabudnuté rodiny – dosah väznenia“, Rodinné záležitosti (Family Matters), Ann Cunningham, zima 2001, s. 36 – 37.

⁴ <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc00/EDOC8762.htm>

⁵ Relais Enfants-Parents (1999) Maintien des liens en détention, citácia v texte od Liz Ayre a spol. s názvom Deti uväznených rodičov (Children of imprisoned Parents): Európske perspektívy a osvedčené postupy, (European Perspectives of Good Practices), 2006, s. 48.

určitú slobodu pohybu a rodinné súkromie, prostredie priaznivé pre deti atď.).

Príprava na budúcnosť: sociálne a profesionálne začlenenie

Väzenia musia spĺňať dve základné a doplnkové úlohy, ktorými sú:

- ochrana verejnosti pred ľuďmi, ktorí preukázali nebezpečné alebo prinajmenšom stíhateľné správanie;
- opätovné začlenenie odsúdených osôb do spoločnosti po ich prepustení.

A. Vzdelávanie, odborná príprava a zamestnávanie:

Zo štatistík o väzenkyniach vyplýva, že úroveň ich vzdelania je vo všeobecnosti nízka a že majú nedostatok profesionálnych zručností. V spojenom kráľovstve napríklad „47 % z nich nemá žiadne ukončené vzdelanie. Zatiaľ čo zo všeobecnej populácie bolo zo školy vylúčených 2 % ľudí, zo školy bolo vylúčených 33 % odsúdených väzenkyní“¹. Ak sa má čas, ktorí väzni trávajú vo väznici, využiť na ich prípravu na vyrovnanejší život po prepustení, vzdelávanie by malo byť na tento účel dôležitým nástrojom.

Väzenia v Európe z dôvodu obmedzených zdrojov (personálu a financií) nie sú schopné vynahradiť všetky nedostatky v oblasti vzdelania a odbornej prípravy, ale prinajmenšom by mali všetkým väzňom ponúknuť možnosť získať základné vedomosti, ktoré sú potrebné na ich budúce opätovné začlenenie do spoločnosti.

V mnohých európskych väzeniach možno pozorovať rozdiely medzi odbornou prípravou žien a požiadavkami pracovného trhu. Väčšina väzení ponúka feminizovanú prípravu na zamestnanie, ktorá sa obmedzuje na zručnosti a schopnosti tradične prisudzované ženám v rámci ich kultúrnej a spoločenskej úlohy (krajčírstvo, kaderníctvo, upratovanie, výroba textilu, vyšívanie atď.). Tieto nízko platené činnosti nemajú na pracovnom trhu veľkú odozvu, a môžu tak prispievať k udržiavaniu sociálnych nerovností, ako aj oslabovať sociálne a profesionálne začlenenie.

Vedenie väzňov by malo dostávať podporu, aby prijalo kroky v oblasti kvalitného odborného vzdelávania, ktoré by bolo prispôbené potrebám pracovného trhu, ako aj rôznorodým pracovným príležitostiam bez zaťaženia stereotypmi o ženách. Ako súčasť procesu rehabilitácie väzňov by sa tiež mala podporovať spolupráca väzenských inštitúcií s externými spoločnosťami na zamestnávanie väzňov.

B. Zaradenie do spoločnosti

Pri opúšťaní väzenia musí väčšina väzňov čeliť veľkému množstvu vážnych problémov, ako je napríklad zabezpečenie bývania, pravidelný príjem, ozdravenie vzťahov s deťmi alebo inými členmi rodiny a ich zabezpečenie.

Úspešné zaradenie väzňov do spoločnosti sa musí pripravovať počas väzby a po prepustení

¹ http://www.quaker.org/qcea/prison/Country%20Reports/UK_England%20and%20Wales_%20Report%20-%20Final.pdf

z väzby v spolupráci so sociálnymi službami a ďalšími príslušnými organizáciami, aby sa zabezpečil hladký prechod z väzenia na slobodu. Osobitnú pozornosť treba venovať psychologickej príprave (analyzovanie zločinu, vyrovnávanie sa s traumami a závislosťami s pomocou psychologickej podpory a terapie) a poskytnutiu sociálnej podpory pri prepustení (vypracovanie pozitívnych projektov atď.)

VÝSLEDOK ZÁVEREČNÉHO HLASOVANIA VO VÝBORE

Dátum prijatia	28.1.2008
Výsledok záverečného hlasovania	+: 27 -: 0 0: 0
Poslanci prítomní na záverečnom hlasovaní	Edit Bauer, Hiltrud Breyer, Edite Estrela, Věra Flasarová, Lissy Gröner, Lívia Járóka, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Esther De Lange, Pia Elda Locatelli, Astrid Lulling, Siiri Oviir, Doris Pack, Marie Panayotopoulos-Cassiotou, Zita Pleštinská, Teresa Riera Madurell, Eva-Britt Svensson, Anne Van Lancker, Anna Záborská
Náhradníci prítomní na záverečnom hlasovaní	Corina Crețu, Anna Hedh, Elisabeth Jeggle, Christa Klaß, Marusya Ivanova Lyubcheva
Náhradníci (čl. 178 ods. 2) prítomní na záverečnom hlasovaní	Petru Filip, Eva Lichtenberger, José Ribeiro e Castro, María Sornosa Martínez